

EEN MAN VAN GEVOEL

Javier Marías bij Meulenhoff:
Aller zielen
Een hart zo blank
Denk morgen op het slagveld aan mij
Geen liefde meer
De zwarte rug van de tijd
Koorts en lans. Jouw gezicht morgen 1
Dans en droom. Jouw gezicht morgen 2
Gif en schaduw en afscheid. Jouw gezicht morgen 3
De verliefden
Terwijl zij slapen
Zo begint het slechte
Jouw gezicht morgen
Berta Isla
Een man van gevoel

Javier Marías

Een man van gevoel

ROMAN

Vertaling uit het Spaans door Aline Glastra van Loon

MEULENHOF

Eerste druk 1991
Tweede, gewijzigde druk 2019

ISBN 978-90-290-9350-7
ISBN 978-94-023-1342-0 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *El hombre sentimental*
Omslagontwerp: Zeno
Omslagbeeld: Detail of a photo by © Elliott Erwitt /
Magnum / Hollandse Hoogte
Auteursfoto: © Agency Opale / Laurent Denimal
Zetwerk: Text & Image

© 1986 Javier Marías
© 1991, 2019 Nederlandse vertaling Aline Glastra van
Loon en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door
middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wij-
ze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

Voor Daniella Pittarello, die wellicht nog in leven is.

I think myself into love, and I dream myself out of it.

Hazlitt

Ik weet niet of ik jullie mijn dromen zal vertellen. Het zijn oude, verouderde dromen die eerder bij een puber dan bij een burger passen. Ze zijn rijkelijk geïllustreerd en tegelijk exact, een beetje traag maar zeer kleurrijk, zoals die van een opschepperige, maar in wezen simpele ziel, een zeer methodische ziel. Het zijn dromen die op den duur een beetje gaan vervelen, omdat degene die ze droomt altijd vóór de ontknoping wakker wordt, alsof de kracht ervan al is opgebruikt met het verbeelden van details en zich niet bekommert om het resultaat, alsof het dromen zelf de enige nog volmaakte activiteit is, zonder doel. Het einde van mijn dromen ken ik dus niet, en misschien is het onbehoorlijk ze te vertellen zonder er een conclusie of een moraal aan te verbinden. Maar mij komen ze fantasierijk en heel intens voor. Het enige wat ik kan toevoegen om mezelf vrij te pleiten is dat ik schrijf vanuit die periode – die plek in mijn eeuwigheid – die mij heeft uitgekozen.

Wat ik vanmorgen heb gedroomd, toen het al licht was, is desondanks iets wat echt is gebeurd en wat ik zelf heb meegemaakt toen ik een beetje jonger, of minder oud was dan nu, en waar trouwens nog geen eind aan is gekomen.

Vier jaar geleden reisde ik in verband met mijn werk (ik ben zanger), net voordat ik op miraculeuze wijze mijn vliegangst te boven kwam, in een tamelijk korte periode, in totaal zo'n zes weken, ontelbare keren per trein. Deze veelvuldige, korte reizen brachten me naar het westen van ons continent en het was op de voorlaatste van de reeks (van Edinburgh naar Londen, van Londen naar Parijs en van Parijs naar Madrid in één dag en één nacht) dat ik voor het eerst de drie gezichten zag waarvan ik vanmorgen heb gedroomd en die ook vanaf dat moment tot nu toe, dat wil zeggen, vier jaar, (respectievelijk) een deel van mijn fantasie, veel van mijn herinnering en mijn hele leven in beslag hebben genomen.

Eerlijk gezegd keek ik niet meteen naar hen, alsof ik door iets werd gewaarschuwd of alsof ik, zonder het te weten, het onheil en het geluk wilde uitstellen als ik dat wél deed (maar ik vrees dat deze gedachte meer deel uitmaakt van mijn droom dan van de toenmalige werkelijkheid). Ik had zitten lezen in de opschepperige memoires van een Oostenrijkse schrijver, maar die irriteerden me dermate (in feite maakten ze me vanmorgen razend) dat ik op een gegeven moment het boek dichtsloeg en, in tegenstel-

ling tot wat ik gewoonlijk doe als ik in de trein geen gesprek voer of lees of mijn repertoire doorneem of mijn mislukkingen of successen memoreer, niet ‘rechtstreeks’ naar het landschap maar naar mijn medereizigers keek. De vrouw sliep, de mannen waren wakker.

De eerste man keek wél naar het landschap, hij zat recht tegenover me, hield zijn massale hoofd met de grijzende, kroezige haren naar rechts gekeerd en streek met een opvallend kleine hand – zó klein dat hij niet tot een echt menselijk lichaam leek te kunnen behoren – traag over zijn wang. Zijn gelaatstrekken kon ik slechts van opzij zien, maar binnen de duidelijke ambiguïteit van zijn leeftijd – een ietwat feeëriek gezicht dat de druk van de tijd langer lijkt te weerstaan dan gepast is, alsof de dreiging van een spoedige dood en de hoop om voor altijd vereeuwigd te zijn in een ongerept beeld tegen de spanning zou opwegen – maakte hij een meer dan middelbare indruk door de overvloedige, berijpte vegetatie die hem bekroonde en door twee diepe lijnen – houtachtige inkervingen in een gepolijste huid – die, aan beide zijden van een vervaagde en in principe uitdrukingsloze mond, toch deden denken aan iemand die door de jaren heen de neiging had gehad om te pas en te onpas te glimlachen. Op dat moment, los van zijn ondefinieerbare leeftijd, maakte hij een vriendelijke indruk en zag eruit als een kleine, welgestelde heer in een elegante maar een beetje versleten en iets te korte broek –

zijn enkels bijna bloot – en een spiksplinternieuw jasje van een stof waarin te veel kleuren waren verweven. Een man wie de rijkdom pas laat ten deel is gevallen, dacht ik; misschien een man uit een middelgroot bedrijf, onafhankelijk maar energiek. Aangezien zijn blik naar buiten was gericht en ik het zonder moest stellen, zou ik niet hebben kunnen zeggen of het een levendig of somber heerschap betrof (hoewel het feit dat hij zich zwaar had gearfumeerd een koketterie verraadde die wel verwelkt maar nog niet ter ziele was). In elk geval keek hij met buitengewone aandacht, je zou zeggen spraakzaam, alsof hij getuige was van het moment van ontstaan van een tekening, of alsof datgene wat zijn ogen waarnamen water of misschien vuur was, waarvan het soms zo moeilijk is je blik los te maken. Maar het landschap is nooit dramatisch, terwijl het ontstaan van een tekening of het bewegende water of het aarzelende vuur dat wél zijn, en daarom is de aanblik ervan rustgevend voor vermoeiden en vervelend voor hen die niet moe worden. Ikzelf word, ondanks mijn gespierde uiterlijk en een gezondheid waarover ik niet te klagen heb als ik bedenk dat mijn beroep vereist dat die werkelijk van ijzer is, ontzettend gauw moe en daarom besloot ik op mijn beurt naar het landschap te kijken, ‘indirect’ en via de onzichtbare ogen van de man met de kleine handen, de elegante pantalon en het opzichtige jasje. Maar aangezien de avond al begon te vallen zag ik nauwelijks iets – alleen bas-reliëfs – en kwam ik op de

gedachte dat de man misschien zichzelf in de ruit bekeek. In elk geval zag ik hem, enkele minuten later, toen het daglicht na de korte, aarzelende glans van een nog noordelijke avondschemering zachtjes ter ziele ging, bijna net zo scherp in de ruit verdubbeld, weerspiegeld en herhaald als in de werkelijkheid. Het leed geen twijfel, stelde ik vast, de man bestudeerde zijn eigen gelaatstrekken, hij keek naar zichzelf.

De tweede man, die schuin tegenover me zat, keek onverstoorbaar voor zich uit. Hij had het soort hoofd dat, alleen al bij de aanblik ervan, onrust teweegbrengt in de ziel van degene die een nog onbekende weg voor zich heeft of, om het anders te zeggen, die nog op eigen kracht moet zien vooruit te komen. De kaalheid, die voortijdig moest zijn ingetreden, was er niet in geslaagd zijn pedanterie en zijn fanatieke heerszucht te doen verflauwen, en had ook de kwetsende blik niet verzacht – zelfs niet ver sluierd – van ogen die gewend zijn de dingen van de wereld snel de revue te laten passeren – gewend als ze zijn te worden verwend door de dingen van de wereld – en die cognackleurig waren. De enige concessie aan zijn eigen onzekerheid was een keurig verzorgde zwarte snor die zijn alledaagse trekken moest verdoezelen en de beginnende dikte – die in de ogen van hen die hij aan zich onderwierp nog voor robuustheid zou hebben kunnen doorgaan – van zijn hoofd en zijn nek en zijn naar bolheid neigende borstkas moest camoufleren. Die man was

een potentaat, een streber, een politicus, een uitbui-
ter, en zijn kleding, vooral het glanzende jasje en de
das met de dasspeld, leek van de overzijde van de
ocean afkomstig te zijn, of eerder een gepolijste
Europese concessie aan de stijl die daarginds als ele-
gant wordt beschouwd. Hij moest zo'n tien jaar ou-
der zijn dan ik, maar een zenuwtrekking die onmid-
dellijk herkenbaar werd in de poging die hij van tijd
tot tijd deed om zijn dikke lippen in een glimlach
te plooiën – zoals iemand van houding verandert of
zijn benen over elkaar slaat en weer naast elkaar zet,
meer niet – bracht me op de gedachte dat er in de
persoonlijkheid van dat arrogante individu een kin-
derlijk element school dat, samen met zijn bolle
uiterlijk, bij hen wiens aandacht hij trok een reactie
teweeg zou brengen die het midden hield tussen
lachlust en ontzetting, met een scheutje irrationeel
medelijden. Misschien was dat het enige wat hem
in zijn leven ontbrak: dat zijn wensen werden be-
grepen en vervuld zonder dat hij ze kenbaar hoefde
te maken. Misschien moest hij, zelfs al wist hij zeker
dat ze vervuld zouden worden, een- en andermaal
zijn toevlucht nemen tot kunstgrepen, dreigemen-
ten, verwensingen of flauwtjes. Maar wellicht alleen
om zich te vermaken, wellicht om zijn acteertalen-
ten van tijd tot tijd op de proef te stellen en zijn
flexibiliteit niet te verliezen. Wellicht om beter te
kunnen tiranniseren, want ik weet heel goed dat
geen enkele onderwerping effectiever en bestendi-
ger is dan die welke gebaseerd is op iets wat ge-

veinsd wordt, sterker nog, op iets wat nooit heeft bestaan. Deze man, die ik in mijn droom meteen al heb aangezien voor iemand die even lafhartig als tiranniek is, keek me geen enkele keer aan – evenmin als de andere –, althans niet terwijl ik het kon opmerken, dat wil zeggen, terwijl ik naar hem keek. Deze man, van wie ik nu te veel weet, keek, zoals gezegd, met onbewogen blik voor zich uit, alsof op de lege zitplaats die hij zeker niet zag het gedetailleerde relaas geschreven stond van een toekomst die hem bekend was en die hij alleen maar verifieerde.

Terwijl deze uitbouter zijn hele gezicht liet zien en de ietwat feeërieke figuur niets meer dan zijn profiel, had de vrouw die tussen hen in zat, met wie de mannen misschien wel of misschien niet samenreidsen, op dat moment helemaal geen gezicht. Ze hield haar hoofd rechtop, maar haar gezicht werd bedekt door het steile, kastanjebruine haar dat opzettelijk naar voren was geworpen, misschien om haar lichte sluimering gedurende de reis tegen het licht te beschermen, misschien ook om niet zonder meer het beeld van intimiteit en overgave te tonen dat ze zelf niet eens zou kennen, haar slapende, levenloze beeld. Ze had haar benen over elkaar geslagen en de winterlaarzen met zeer platte hakken stonden slechts toe het bovenste deel van haar kuit te zien die overging in een knie waarop de vage glans van de kousen intenser werd en die eindigde bij de zoom van een zwarte rok die me van suède leek. Haar hele gestalte, beroofd van gezicht,

maakte een indruk van onberispelijkheid, starheid, voltooidheid en berusting, alsof er in haar geen plaats meer was voor veranderingen of verbetering of ontkenning – zoals dat het geval is bij reeds geëindigde dagen, bij legenden, bij de liturgie van de onwankelbare religies, bij de eeuwenoude schilderijen die niemand zou durven aanraken. Haar handen, die in haar schoot rustten, leunden op hun beurt op elkaar, de rechter met geopende palm, de linker – die eroverheen hing – met half gesloten vuist. Maar de duim van deze hand – lange vingers, enigszins knokige vingers als van iemand die voortijdig in de verleiding is gekomen de jeugd vaarwel te zeggen – maakte van tijd tot tijd lichte bewegingen, zoals de onwillekeurige, spastische bewegingen die soms worden gemaakt door hen die tegen hun wil in slaap zijn gevallen. Ze droeg een anachronistisch parelsnoer; een rode stola rond haar hals en een dubbele zilveren ring aan haar middelvinger. Haar haren, die ze ongetwijfeld zo had laten vallen met een enkele, vaak geoefende hoofdbeweging, waren als een ondoorzichtige sluier en boden me zelfs niet de kans om me via een enkele zichtbare gelaatstrek haar hele gezicht voor te stellen. Daarom keek ik aandachtig naar haar handen. Behalve de beweging van de duim was er nog iets wat mijn aandacht trok: niet zozeer de nagels – sterk, wit, verzorgd – maar de huid eromheen die vreselijk kapotgebeten of verbrand leek, zo erg dat je van die van de wijsvingers – want het ging vooral om

die van de wijsvingers – zou kunnen zeggen dat die niet bestond en zou kunnen betwijfelen of die ooit had bestaan. De randen van die nagels hadden te lijden gehad van een ernstige aandoening die als symptoom een rode, lelijke kleur had achtergelaten, typisch voor een ontsteking, of ze waren opengereten. Ik bedacht dat het, als het laatste het geval was (want ik kon het niet goed zien), niet direct het werk was van de onzichtbare snijtanden van de slapende vrouw en van het meisje dat ze geweest was, als wel van de tijd zelf, want voor atrofie – en daar leek het om te gaan – is niets onontbeerlijker als het ontbreken van bezigheid en activiteit, evenals de wil tot systematische onderdrukking van de meest tijdelijke van de dingen die bestaan en die eveneens alle dingen afleidt van hun tijdelijkheid: de gewoonte (of de wet, haar dochter die altijd achter de feiten aanholt, die op haar beurt aankondigt dat de tijd van de gewoonte bijna is verstreken en dat het einde van de afleiding in zicht is). Ik begon een beetje te filosoferen over deze kwesties waarvan ik niets begrijp en waarover ik eigenlijk niets weet, toen het kastanjebruine, glanzende, steile haar door een krachtige zijwaartse schok van de trein opeens opzij viel en heel even het gezicht ontblootte dat ik bewaakte. Dat gezicht werd niet wakker en na slechts enkele seconden was alles weer zoals voordien, maar aan de stijf opeengeklemden volle lippen en de stijf dichtgeknepen ogen vol (onzichtbare) minuscule rode adertjes zag ik dat de slapende

vrouw gekweld werd, hoe zal ik het zeggen? Misschien zag ik dat ze gekweld werd door melancholische inzinkingen.

‘Ik wil niet sterven als een idioot,’ heb ik kort daarna tegen deze vrouw gezegd in een smalle, donkere hotelkamer waarvan ik toen niet in staat was de smerigheid te zien, met kale wanden, grijze of misschien asgrauwe of gewoon onopgemerkte spreien die op de grond waren gegooid en met het schone maar zwart geworden tapijt, waarin niet eens plaats was om te lopen door twee half uitgekakte koffers op de plaats waarlangs je naar een badkamer had kunnen gaan die zó leeg en zó wit was dat twee tandenborstels – vuurrood en groen – die in hetzelfde glas stonden waarvan het cellofaan was verdwenen zonder dat we wisten wanneer of wie het had laten verdwijnen de blikken tot zich trokken zoals de dolk de hand aantrekt of de magneet het ijzer, zozeer dat, toen er op de laatste nacht dat ik daar verbleef een van de tandenborstels ontbrak, het sanitair en de vloertegels en de muurtegels de vuurrode tint aannamen van de tandenborstel die wél was achtergebleven, en deze

kleur absorbeerde zelfs het zwart van de toilettas die ik op de glazen console had gelegd om na het vertrek tenminste wat verandering of rouw aan te brengen in de badkamer die zo wit en zo leeg was en die je nauwelijks kon bereiken door de half uitgepakte koffers en de onopgemerkte en op de grond gegooide spreien toen ik kort daarna in een hotelkamer tegen deze zelfde vrouw zei of heb gezegd: 'Ik wil niet sterven als een idioot, en aangezien ik op de een of andere dag onherroepelijk zal moeten sterven, wil ik in mijn tijd bovenal zorgen voor het enige wat zeker en onvermijdelijk is, maar vooral wil ik zorgen voor de wijze waarop ik sterf; want die is daarentegen niet zo zeker en onvermijdelijk. We moeten zorgen voor de wijze waarop we sterven, en om dat te doen moeten we voor ons leven zorgen, want hoewel dat op zichzelf niets is als het eindigt en wordt vervangen, is het toch het enige wat ons uiteindelijk zal laten weten of we sterven als een idioot of op een aanvaardbare manier. Jij bent mijn leven en mijn liefde en mijn bewuste leven, en omdat jij dat bent wil ik als ik sterf niemand anders dan jou aan mijn zijde hebben. Maar ik wil niet dat je plotseling aan mijn doodsbed verschijnt nadat je hebt vernomen dat ik stervende ben, en evenmin dat je naar mijn begrafenis komt om afscheid van me te nemen als ik je al niet meer zie en niet meer kan ruiken en je gezicht niet meer kan kussen, en zelfs niet dat je erin toestemt of ernaar streeft mij in mijn laatste jaren gezelschap te houden omdat wij beiden onze meelijwekkende of afzonderlijke le-

vens hebben overleefd, want dat is me niet voldoende. Wat ik wil is dat de incarnatie van mijn leven op het uur van mijn dood aanwezig is, en dat zal niets anders zijn dan wat het *geweest is*, en om het geweest te zijn is het noodzakelijk dat je ook nu en tot dat voor mij definitieve moment aan mijn zijde hebt vertoefd. Ik zou niet kunnen verdragen dat je op dat uur slechts herinnering zou zijn, vermengd met andere herinneringen, en dat je zou behoren tot een vage, lang vervlogen tijd die ons scherp afgetekende heden is, want het zijn de herinnering en de lang vervlogen tijd en de vermenging die ik het meest verafschuw en die ik altijd heb getracht te bagatelliseren en te negeren, en te begraven naarmate ze ontstonden, naarmate elk gewaardeerd en opgehemeld heden plaats begon te maken voor het verleden en overwonnen werd door iets wat ik niet kan benoemen tenzij ik het zijn eigen ongedurige nageslacht of zijn niet-nu noem. Daarom moet je nu niet weggaan, want als je nu weggaat ontnem je me niet alleen mijn leven en mijn liefde en mijn bewuste leven, maar ook de door mij verkozen wijze van sterven.

Ik herinner me nog precies hoe ze naar me luisterde, liggend op het bed van een hotelkamer: zonder schoenen maar nog gekleed, leunend op haar ellebogen en met opgetrokken knieën; de iets opgeschoven grijze rok liet een stukje van haar dij zien, de kastanjebruine, glanzende, steile haarlok hing naar de kant van haar gezicht die van mij was afgewend; haar lieve ogen, waarin een ironische, ernsti-

ge blik lag, waren zo strak op mijn onophoudelijk bewegende lippen gevestigd dat ze mij het gevoel gaven dat ik uit niets dan lippen bestond en dat mijn lippen alle woorden bedachten en verantwoordelijk waren voor alles wat ik zei.

‘En als ik eerder dood zou gaan?’

‘Alles is mogelijk,’ was het eerste wat ik antwoordde. Maar ik geloof dat ik dat deed om me op de vlakte te houden (ik deed het om tijd te winnen) of om het enige andere normale en aannemelijke antwoord dat direct daarna volgde even uit te stellen; het antwoord dat zij verwachtte en dat elke sterfeling die daar op dat moment op dat bed zou hebben gelegen, net als zij, eveneens zou hebben verwacht: ‘Maar jouw dood zou ook de mijne zijn.’ ‘Maar jouw dood zou ook de mijne zijn,’ zei ik tegen deze zelfde vrouw, en precies zo, net zoals in de opera gebeurt, heb ik het ook in mijn droom van vanmorgen verscheidene malen tegen haar gezegd.

Mijn beroep brengt met zich mee dat ik in de grote wereldsteden vaak erg eenzaam ben, en Madrid, de stad waar ik een groot deel van mijn jeugd en ook van mijn puberteit heb doorgebracht, vormde vier jaar geleden geen uitzondering. Sterker nog, nadat ik er lange tijd niet was geweest gaf de stad me een triester en eenzamer gevoel dan de meeste andere steden die ik op mijn talrijke buitenlandse reizen heb bezocht. Meer nog dan de Engelse, die de ergste steden ter wereld zijn, de meest bloedeloze, de meest vijandige; meer nog dan de Oost-Duitse, waar de mensen zo gedisciplineerd en gefrustreerd zijn dat fluiten op straat hetzelfde effect teweegbrengt als een grote ramp; meer nog dan de Zwitserse, die tenminste schoon en rustig zijn en de verbeelding vrij spel laten door het simpele feit dat ze niets te zeggen hebben.

Madrid is daarentegen een stad die grote haast lijkt te hebben om alles te zeggen, alsof ze zich ervan bewust is dat ze de reiziger alleen maar voor zich

kan winnen door hem in verwarring te brengen met haar ongeremde onstuimigheid. Daarom is geen enkele duurzame verwachting, opmerking of voorbehoud toegestaan, wat wil zeggen dat het de reiziger (om maar niet te spreken van de onophoudelijk getreiterde inwoner) evenmin is toegestaan de geringste fantasierijke of gefantaseerde hoop te koesteren dat er iets meer bestaat – verborgen, onuitgesproken, achterwege gelaten of alleen maar mogelijk – dan wat hem onbeschaamd wordt aangeboden zodra hij enkele stappen in haar smerige, verstikkende straten zet. Madrid is boers, zit vol grollen en grappen en heeft geen geheimen, en niets is zo triest en eenzaam als een stad die zo te zien niets raadselachtigs heeft of zich niet raadselachtig voordoet, niets is zo afschrikwekkend, zo deprimeerend voor de bezoeker. Ik was, zowel in mijn droom als vier jaar geleden, op bezoek in deze stad, hoewel ik in de buitenwijken ervan had gewoond toen ik nog klein was en volledig afhankelijk van mijn peetvader, die me na de dood van mijn moeder uit Barcelona had gehaald en bij zich in huis genomen. (Enkele lustra lang was ik een arm familielid in letterlijke zin en gedurende die periode woonde ik in Madrid. Maar hoewel ik dat vier jaar geleden allang niet meer was en ruim de kost verdiende, was ik, door mijn zeer lange afwezigheid en het zeer sporadische contact dat ik met mijn vroegere weldoener onderhield sinds ik op eigen benen stond, net zo'n bezoeker in Madrid als ik dat enige weken eer-